مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی ، سال اول، شماره ۱،ص ۳۵-۳۱
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی شهید صدوقی یزد

بررسی دیدگاه دانشجویان علوم پایه رشته های پزشکی و دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در مورد اولویت های ارزشیابی اساتید

دکتر جمشید آیت اللهی*[۱]، دکتر رضوان بحرالعلومی[۲]، منا آیت اللهی[۳]، فاطمه آیت اللهی[۴]

چکیده

مقدمه : با وجود کاربرد فراوان نظر دانشجویان در ارزشیابی اساتید، بررسی های انجام شده نشان دهنده آن است که اظهار نظر دانشجویان تحت تأثیر عواملی است که با موضوع ارزشیابی چندان ارتباطی ندارد و اظهار نظر آنها در رابطه با ویژگی های خاص استاد مربوطه می باشد. این موضوع اهمیت و ضرورت مطالعه بیشتر در این مورد را نشان می دهد.این تحقیق جهت تعیین دیدگاه دانشجویان در مورد اولویت های ارزشیابی اساتید انجام گرفته است.

روش بررسی : این مطالعه توصیفی ـ مقطعی در نیمه اول سال ۱۳۸۳ به صورت سرشماری بر روی کلیه دانشجویان سال اول و دوم رشته های پزشکی و دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام گردید. جمع آوری داده ها از طریق پرسشنامه بود که توسط محققین در بین دانشجویان توزیع و مجدداً از همین طریق جمع آوری شد و اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون مجذور کای تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج : این بررسی نشان داد که از نظر اکثر دانشجویان (۸۲/۲۵٪) مهمترین اولویت در ارزشیابی استاد، تسلط بر موضوع درس بود. در بخش ویژگی های فردی، داشتن اعتماد به نفس (۷۰/۹۶٪) و در بخش مهارت های ارتباطی، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو (۶۱/۲۹٪)، در بخش رعایت اصول و قوانین آموزشی، رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس (۲۵.۸٪) و در بخش مهارت های ارزشیابی، برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم (۳۷/۰۹٪) مهمترین اولویت بود.

نتیجه گیری : از دیدگاه دانشجویان، تسلط استاد بر موضوع درس مهمترین اولویت محسوب می شود که همین مطلب وظیفه اساتید را در به روز کردن مطالب تدریس و آمادگی هر چه بیشتر آنان در هنگام حضور در سر کلاس درس نشان می دهد.

واژه های کلیدی: ارزشیابی، استاد، دانشجو

مقدمه

بحث در مورد «ارزشیابی» به عنوان عامل تعیین کننده سودمندی در هر گونه برنامه توسعه و رشد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و آموزشی گسترده است. از این رو تأکید زیادی بر روند رو به رشد ارزشیابی، در سازمان های مختلف می شود. در مؤسسات آموزشی نیز، برنامه های ارزشیابی در کلیه سطوح به طور عام و در سطوح مختلف آموزشی به طور خاص گسترش یافته است [۱]. در هر فرآیند آموزشی افرادی به عنوان ماده اولیه وارد نظام آموزشی شده و فعل و انفعالاتی روی آنها انجام می گیرد، تا به عنوان ماده تولیدی کارگاه آموزش، به صورت افرادی فرهیخته وارد جامعه شوند. آنچه نظام های آموزشی را از

*۱ـ نویسنده مسئول : دانشیار گروه بیماریهای عفونی و گرمسیری
۲-دندانپزشک عمومی - بخش پروتز دانشکده دندانپزشکی
۳-دانشجوی کارشناسی اپتومتری
۴ـ دانشجوی رشته دندانپزشکی
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد

هم متمایز می سازد، فعل و انفعال های درون مجموعه آموزشی است و گرنه هدف تمام نظام های آموزشی، آموزش و پرورش انسان ها است [۲]. در دانشگاه، استاد از ارکان مهم آموزشی محسوب می شود و در امر آموزش نه تنها نحوه ی تدریس مدرس بلکه کلیه رفتارهای او در جلب نظر دانشجویان مؤثر است [۳]. به همین علت ارزشیابی فعالیت ها و ویژگی های استادان با روش های گوناگونی امکان پذیر است که عبارتند از : ارزشیابی توسط مسئولین دانشگاه، ارزشیابی توسط همکاران، خود ارزیابی، روش قراردادی با استفاده از میزان یادگیری، روش آزمون عملکرد، ارزیابی از طریق مشاهده کلاسی و ارزشیابی به وسیله دانشجویان [۴].

مهم ترین هدف ارزشیابی، کمک به اساتید در جهت اصلاح و بهبود روش ها و فعالیت های آموزشی، کمک به مدیران برای تصمیم گیری معقول تر در مورد استخدام، ترفیع استادان و در نهایت ارتقاء تعلیم به عنوان یک حرفه است [۵]. از آنجا که روش ارزیابی استاد به وسیله دانشجو کاربرد زیادی پیدا کرده و در حوزه های تصمیم گیری درباره سرنوشت شغلی اساتید مانند ارتقای و استخدام وارد شده، لازم است قابلیت اعتماد و اعتبار آن مورد بررسی قرار گیرد [۶،۷].

هدف این مطالعه تعیین مهم ترین اولویت ها از نظر دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، در مورد ویژگی های متفاوت و متنوعی است که در عملکرد یک مدرس می توان در نظر گرفت. همچنین بالاترین امتیازی که دانشجویان برای هر یک از رفتارهای مطرح شده در نظر می گیرند نیز مشخص خواهد شد.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی ـ مقطعی در نیمه اول سال ۱۳۸۳ در دانشکده های پزشکی و دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام شد. روش انتخاب دانشجویان به صورت سرشماری از کلیه دانشجویان سال اول و دوم مشغول به تحصیل رشته های پزشکی و دندانپزشکی بوده است. علت انتخاب این دانشجویان دسترسی آسان به آنها به علت متمرکز بودن در یک ساختمان بود.

جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه هایی استفاده شد که از دو بخش تشکیل شده بود. در بخش دموگرافیک، سن، جنس و رشته مورد تحصیل آنها مشخص و در بخش سؤالات اصلی ۳۵ سؤال در ۵ بخش تهیه شد که شامل موارد زیر بود : مهارت های تدریس، ویژگی های فردی، مهارت های ارتباطی، رعایت اصول و قوانین آموزشی و مهارت های ارزشیابی. پاسخ گویی به این سؤالات به صورت انتخاب یکی از چهار گزینه خیلی مهم، مهم، کم اهمیت و بی اهمیت بود. در پایان سؤالات فوق، یک سؤال بسته نیز مطرح شد که نظر دانشجویان را در ارتباط با میزان انطباق ارزشیابی های فعلی اساتید با واقعیت ها مورد پرسش قرار داده بود و در آن یکی از سه گزینه زیر را انتخاب می کردند : تا حدودی، زیاد و اصلا با واقعیت منطبق نیست. برای انجام این طرح با مراجعه به کلاسها و پس از توضیح در مورد ماهیت تحقیق و لزوم پاسخ گویی صحیح به سؤالات، پرسشنامه ها توزیع گردید و در نهایت ۱۲۴ پرسشنامه که به طور کامل تکمیل شده بود مورد بررسی قرار گرفت. لازم به ذکر است که کلیه دانشجویان پرسشنامه ها را تکمیل کرده بودند و اطلاعات به دست آمده توسط نرم افزار SPSS و آزمون آماری کای دو تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج

میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۲۱/۱ سال و حداقل آن ۱۸ و حداکثر سن دانشجویان ۴۳ سال بود. ۷۸ نفر از دانشجویان مورد مطالعه (۶۲/۹٪) مؤنث بودند.

در بخش مهارت های تدریس اکثریت دانشجویان (۸۲/۲۵٪) تسلط بر موضوع درس و در بخش ویژگی های فردی داشتن اعتماد به نفس (۷۰/۹۶٪) و در بخش مهارت های ارتباطی برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو (۷۶٪) و در بخش رعایت اصول و قوانین آموزشی رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس (۲۵/۸٪) و در بخش مهارت های ارزشیابی، برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم (۳۷/۰۹٪) را به عنوان گزینه خیلی مهم انتخاب کردند. سایر نتایج بر حسب انتخاب گزینه «خیلی مهم» در جدول شماره یک آمده است. در مورد سؤال آخر که "به نظر شما ارزشیابی هایی که فعلا از اساتید انجام می شود چقدر با واقعیت انطباق دارد؟" ۵۳/۹۶٪ گزینه "تا حدودی" و ۱۲/۷٪

گزینه "زیاد" و ۳۳/۳۳٪ گزینه " اصلا با واقعیت منطبق نیست " را انتخاب کردند.

جدول ۱ : فراوانی نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب انتخاب گزینه «خیلی مهم » و « مهم » در بخش های مختلف پرسشنامه

مهارتهای تدریس	خیلی مهم		مهم	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
تسلط بر موضوع تدریس	۱۰۲	۸۲/۲۵	۱۱	۸/۸۷
خسته کننده نبودن کلاس	۵۴	۴۳/۵۴	۳۰	۲۴/۱۹
پاسخ به سوالات دانشجویان	۵۲	۴۱/۹۳	۲۸	۲۲/۵۸
داشتن طرح درس و بیان آن برای دانشجویان	۴۸	۳۸/۷۰	۱۷	۱۳/۷۰
به روز بودن مطالب	۵۰	۴۰/۳۲	۲۴	۱۹/۳۵
مشخص بودن منابع مورد استفاده استاد جهت تدریس	۴۲	۳۳/۸۷	۱۹	۱۵/۳۲
تنوع استفاده از وسایل کمک آموزشی	۳۲	۲۵/۸۰	۲۸	۲۲/۵۸
ارایه فرصت برای فکر کردن دانشجویان	۲۸	۲۲/۵۸	۳۱	۲۵
بیان اهمیت هر درس در شروع آن	۲۶	۲۰/۹۶	۱۳	۱۰/۴۸
پرسیدن سؤال از دانشجویان در جریان تدریس	۲۰	۱۶/۱۲	۱۰	۸/۰۶
دادن کنفرانس در رابطه با موضوع درس	۱۲	۹/۶۷	۳۷	۲۹/۸۳
تدریس حجم زیادی از مطالب علمی	۱۰	۸/۰۶	۷	۵/۶۴
ویژگی های فردی				
داشتن اعتماد به نفس	۸۸	۷۰/۹۶	۱۳	۱۰/۴۸
رعایت احترام دانشجویان	۸۰	۶۴/۵۱	۱۷	۱۳/۷۰
رعایت احترام همکاران	۶۲	۵۰	۲۰	۱۶/۱۲
نحوه حرکات ، راه رفتن و تکیه کلام ها	۶۰	۴۸/۳۸	۳۳	۲۶/۶۱
نگرش مثبت استاد نسبت به رشته	۵۶	۴۵/۱۶	۱۱	۸/۸۷
نگرش استاد نسبت به تدریس	۵۶	۴۵/۱۶	۱۱	۸/۸۷
صدا و لهجه استاد	۵۴	۴۳/۵۴	۱۰	۸/۰۶
رعایت ارزش های اسلامی	۵۲	۴۱/۹۳	۱۲	۹/۶۷
طرز لباس پوشیدن و ظاهر استاد	۵۰	۴۰/۳۲	۱۷	۱۳/۷۰
داشتن سابقه طولانی تدریس	۴۲	۳۳/۸۷	۲۶	۲۰/۹۶
رتبه دانشگاهی مدرس	۲۸	۲۲/۵۸	۲۰	۱۶/۱۲
داشتن سمت های اجرایی	۱۰	۸/۰۶	۰	۰
مهارت های ارتباطی				
برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو	۷۶	۶۱/۲۹	۴۱	۳۳/۰۶
انعطاف پذیری نسبت به رفتار دانشجویان	۶۲	۵۰	۴۲	۳۳/۸۷
شناخت دانشجویان به اسم	۳۰	۲۴/۱۹	۱۷	۱۳/۷۰
مهارت های ارزشیابی				
برگزاری منظم امتحان در پایان ترم	۴۶	۳۷/۰۹	۳۹	۳۱/۴۵
انجام ارزشیابی چند مرحله ای در طول ترم	۲۰	۱۶/۱۲	۱۱	۸/۸۷
انجام ارزشیابی از دانشجویان در شروع تدریس	۱۸	۱۴/۵۱	۱	۰/۸۰
درخواست تحقیق از دانشجویان در رابطه با موضوع درس	۲	۱/۶۱	۹	۷/۲۵
رعایت اصول و قوانین آموزشی				
رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس	۳۲	۲۵/۸	۲۸	۲۲/۵۸
رعایت دقیق مفاد آیین نامه های آموزشی	۳۰	۲۴/۱۹	۱۴	۱۱/۲۹
درخواست از دانشجویان جهت احترام به مقررات آموزشی	۲۸	۲۲/۵۸	۹	۷/۲۵
انجام حضور و غیاب	۲۰	۱۶/۱۲	۱۸	۱۴/۵۱

بحث و نتیجه گیری

در این بررسی ۸۲/۲۵٪ دانشجویان در بخش مهارت های تدریس، تسلط استاد بر موضوع درس را مهمترین اولویت مطرح کردند. در مطالعه سید مسعود حسینی و رامین سرچمی [۷] نیز ۸۵/۲٪ دانشجویان همین موضوع را به عنوان مهمترین اولویت در نظر گرفتند. باید در نظر داشت که گاهی اوقات علی رغم آنکه استاد از تسلط خوبی بر موضوع درس برخوردار است ولی از نظر قدرت انتقال مفاهیم در حد مطلوب نبوده و همین امر باعث اختلال در تدریس شده و نتیجه آن ارزشیابی منفی توسط دانشجویان می باشد [۴] در بخش ویژگی های فردی داشتن اعتماد به نفس توسط ۷۰/۹۶٪ دانشجویان به عنوان اولویت خیلی مهم مطرح شده بود. در مطالعه سید مسعود حسینی و رامین سرچمی نیز همین نتیجه به دست آمده است [۷]. نیکنامی نیز داشتن اعتماد به نفس را یکی از ویژگی های مهم معلمین دانسته و معتقد است دانشجویان به راحتی وجود یا عدم وجود اعتماد به نفس را در استاد تشخیص داده و این امر می تواند در فرآیند تدریس و یادگیری دانش پژوهان تأثیر داشته باشد [۸،۹]. البته توجه به آنچه دانشجویان به عنوان اولویت خیلی مهم ذکر نکرده اند نیز حائز اهمیت است. به عنوان مثال در بخش مهارت های تدریس تنها ۹/۶۷٪ دانشجویان، ارایه کنفرانس در رابطه با موضوع درس توسط دانشجویان را به عنوان اولویت خیلی مهم مطرح کرده بودند. در حالی که امروزه منابع مختلف ایجاد تغییرات عمده در سیستم های آموزشی را مطرح، که یکی از آنها تغییر در ساختار ارائه درس و فرایند پیشبرد کلاس از سیستم معلم مدار به سیستم شاگرد مدار است. به هر حال اگرچه دانشجویان در تشخیص ملاک های یک استاد خوب دچار اشتباه نشدند و اولویت هایی را که به عنوان خیلی مهم یا مهم انتخاب نمودند واقعاً مهم و اساسی هستند، اما بسیاری از عملکردهای دیگر مدرس که بر اساس منابع به جز ملاک های صحت عملکرد اساتید هستند، از دیدگاه دانشجویان فوق جایگاه مهم خود را نداشتند و تعدادی از دانشجویان آنها را به عنوان اولویت های کم اهمیت یا بی اهمیت در نظر گرفتند.

به هر حال مطالعات دیگری نیز اخیراً در زاهدان و سایر نقاط انجام شده که کم و بیش نظرات مشابهی توسط دانشجویان ابراز شده است [۱۰]، ولی در مجموع با توجه به نتایج حاصله از این تحقیقات می توان گفت که اگر بخواهیم ارزشیابی دقیق و قابل اعتمادی را از اعضای هیئت علمی دانشگاه ها انجام دهیم، بایستی از روش های مختلف ارزشیابی همزمان استفاده نماییم و تنها یک روش، آن هم ارزشیابی توسط دانشجو(هرچند بسیار با ارزش است)، جهت قضاوت و تصمیم گیری، ملاک عمل قرار نگیرد [۱۱].

منابع

۱- رضا مهجور - سیامک، ارزشیابی آموزشی: *نظریه ها، مفاهیم، اصول، الگوها*، شیراز، نشر سامان، ۱۳۷۶، صفحه ۴۸.

۲- ذوالفقاری - بهزاد و همکاران، *آزمون های پیشرفت تحصیلی در علوم پزشکی*، اصفهان، مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۷۹، صفحه ۵.

۳- براون - جورج. *تدریس خرد یا تمرین مهارت های تدریس در مقیاس کوچک*. ترجمه علی رئوف، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۷۷، صفحات ۱۶۸-۹۷.

۴- توکلی محسن و دیگران. *بررسی ویژگی های استادان از دیدگاه دانشجویان. پژوهش در علوم پزشکی*، مجله علمی - پژوهشی دانشگاه اصفهان، سال سوم، بهار ۱۳۷۷، صفحات ۳۵-۳۳

۵- خلدی - ناهید، شیخانی - اکبر. *مقایسه ارزشیابی استادان توسط دانشجویان، همکاران و استادان دانشکده پزشکی شاهد*، پژوهش در علوم پزشکی، مجله علمی - پژوهشی دانشگاه اصفهان، سال سوم، بهار ۱۳۷۷، صفحات ۵۱-۴۹.

۶- سیف - علی اکبر. *ارزشیابی دانشجویان از استادان، تا چه حد می توان به آن اعتماد کرد؟* پژوهش های روانشناختی، دوره ۱، شماره ۱و۲، ۱۳۷۰، صفحات ۱۴-۱۲.

۷- حسینی - مسعود، سرچمی - رامین. ***دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین در مورد اولویت های ارزشیابی اساتید.*** مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی قزوین، شماره ۲۲، تابستان ۱۳۸۱، صفحات ۳۷-۳۳

۸- نیکنامی - مصطفی. ***مقایسه ویژگی های مهم معلمان خوب و اثربخش.*** فصل نامه روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۷۵،صفحات ۳۰-۱

9-Metclfe DH, Matharu M. ***Students' perception of good and bad teaching : report of a critical incident study.*** Med Educ. 1995, 29: 193-7.

۱۰- کبریایی - علی ، رودباری مسعود ، رخشانی نژاد- مالک، رضا میرلطفی - پرویز. ***ارزیابی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان از کیفیت خدمات آموزشی ارائه شده به آنان.*** طبیب شرق ، سال هفتم ، شماره ۲ ، تابستان ۸۴ ، صفحات ۱۴۹-۱۳۹ .

۱۱- کیخائی - اسدا.. ، نویدیان- علی ، طبسی - محمد علی ، سرگزی غلامحسین . ***نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی زاهدان نسبت به ارزشیابی اعضای هیئت علمی.*** طبیب شرق ، سال چهارم ، شماره ۳ ، پاییز ۸۱ ، صفحات ۱۴۰ ۱۳۵ .

ATTITUDE OF STUDENTS OF SHAHID SADOUGHI UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES AND HEALTH SERVICES TOWARDS PRIORITIES IN TEACHER'S ASSESSMENT

J. Ayatolahi (MD)[1], R. Bahrololomi (DDS)[2], M. Ayatolahi (Optometry Student)[3], F. Ayatolahi (Dentistry Student)[4]*

Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences ,and Health Services, Iran, Yazd

Abstract

Introduction: Using student's point of views for teacher assessment is a common method. However, research results indicate that students' ideas about their teachers is influenced by some factors which have no close relationship to the evaluation subject and is merely related to the instructors specification. This study was designed to determine the attitude of students of medical and Dentistry University toward priorities in teacher's assessment.

Methods: Through a descriptive study, a questionnaire consists of 6 different parts including 35 questions was designed. The data were analyzed by X^2 test using SPSS statistical software.

Results: Results indicated that the majority of students (82.25%) selected "mastery of contents" as the most important priority for assessing their teachers. Most of them (70.96%) selected "self-confidence" for personal characteristics, 61.29% selected "establishing an intimate relationship with students' for communication skills, 25.8% selected "on time starting and finishing the class" in respect to educational principles and 37.09% selected "the quality of final exam ". Also 12.7% of the students believed that there is a high conformity between the present evaluations and reality and 33.33% believed there is no conformity between them.

Conclusion: Although students distinguish some very important factors for teacher's assessment, the necessary factors for a good teacher based on the scientific criteria aren't selected as the most important by the students and this may decrease the validity and reliability of student's ratings.

Key words: Asessment, Tachers, Sudents